نشریه علمی مطالعات راهبردی آمریکا

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی

ارزیابی راهبردی احیای تحریم‌های شورای امنیت بر پایه مکانیزم ماشه در پرتو تحریم‌های ثانویه آمریکا

چکیده

در توافق هسته‌ای برجام سال ۲۰۱۵، بندهایی در خصوص اختلاف طرفین لحاظ شد که به عنوان مکانیزم ماشه شناخته می‌شود. با توجه به خروج آمریکا از برجام و استمرار تحریم‌های یک‌جانبه ثانویه آمریکا، ایران با استناد به بند ۳۶ برجام نسبت به کاهش تعهدات خود گام برداشت و همین موضوع دستاویز شروع مکانیزم ماشه گردید. هدف مقاله پیش رو پاسخ به این سوال است که مکانیزم ماشه چه تحریم‌هایی را بر کشور تحمیل می‌کند و کدام‌یک از این تحریم‌ها نسبت به تحریم‌های ثانویه کنونی، جدید و هزینه‌ساز است؟ در این مقاله تلاش شده تا با رویکرد تحلیلی توصیفی و روش تحلیل مضمون به این سوال پاسخ داده شود. نتایج نشان می‌دهد که تقریباً تمامی تحریم‌های سازمان ملل، عملاً در قالب تحریم‌های ثانویه آمریکا علیه ایران به‌کارگیری شده است و فعال‌سازی مکانیزم ماشه به‌جز در حوزه انتظارات و عملیات روانی، فاقد اثر واقعی قابل توجه در حوزه مبادلات خارجی است.

واژگان کلیدی: تحریم؛ مکانیزم ماشه؛ تحریم‌های ثانویه آمریکا؛ شورای امنیت؛ برجام

نشریه علمی مطالعات راهبردی آمریکا

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی

مقدمه

تحریم‌های اقتصادی از گذشته به عنوان یکی از مهم‌ترین و مؤثرترین ابزارهای سیاست خارجی و امنیت بین‌الملل مطرح بوده است که با هدف تغییر رفتار دولت‌ها، نهادها یا افراد خاص بدون استفاده از نیروی زور نظامی به کار گرفته می‌شود (Hufbauer et al., ۲۰۰۷: ۱). این ابزارها به ویژه در دهه‌های اخیر، به دلیل جهانی شدن اقتصاد و رشد شبکه‌های مالی بین‌المللی، کارآمدی و اثرگذاری فزاینده‌ای یافته‌اند. ایران یکی از کشورهایی است که به دلیل استقلال از قدرت‌های غربی و به بهانه برنامه هسته‌ای و سیاست‌های منطقه‌ای‌اش، هدف تحریم‌های گسترده قرار گرفته است.

از سال ۲۰۰۷ (۱۳۸۶)، تحریم‌های متعددی از سوی سازمان ملل متحد، اتحادیه اروپا و به‌ویژه ایالات متحده آمریکا علیه ایران اعمال شده است تا با ایجاد هزینه‌های سیاسی و اجتماعی، رفتار ایران را تغییر دهند. در پی مذاکرات فشرده، در سال ۲۰۱۵ توافق برنامه جامع اقدام مشترک (برجام) میان ایران و گروه ۵+۱ امضا شد که طی آن تحریم‌های شورای امنیت سازمان ملل تعلیق گردید. قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت سازمان ملل که در ۲۰ ژوئیه ۲۰۱۵ به تصویب رسید، نقش محوری در تایید و پشتیبانی از برنامه جامع اقدام مشترک (برجام) ایفا کرد. این قطعنامه، علاوه بر تأیید توافق هسته‌ای بین ایران و گروه ۵+۱، سازوکاری حقوقی و سیاسی در بندهایی پیرامون اختلاف طرفین، موسوم به «مکانیزم ماشه»[۱] را جهت فعال‌سازی سریع تحریم‌های تعلیق‌شده علیه ایران پیش‌بینی نمود.

در سال ۲۰۱۸، آمریکا به صورت یک‌جانبه از برجام خارج شد و تحریم‌های ثانویه گسترده‌ای را علیه ایران اعمال کرد که دامنه و شدت آن‌ها بسیار فراتر از محدودیت‌های شورای امنیت است. این تحریم‌ها علاوه بر هدف قرار دادن بخش‌های خاص اقتصادی، شامل تحریم‌های مالی، نفتی، کشتیرانی، بیمه و حتی شرکت‌ها و اشخاص ثالثی است که با ایران معامله می‌کنند. با توجه به خروج ترامپ از برجام در سال ۱۳۹۷ و استمرار و تشدید تحریم‌های یک‌جانبه ثانویه آمریکا، ایران متقابلاً اقدام به کاهش تعهدات هسته‌ای خود در برجام نمود. گرچه کشورهای اروپایی این کاهش

---

۱. Snapback Mechanism

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی

تعهدات را متناظر با اقدام آمریکا ارزیابی می‌کردند اما با شروع سال ۲۰۲۵ و نزدیک شدن به زمان انقضاء اعتبار مکانیزم ماشه، کاهش تعهدات ایران موضوع دستاویز کشورهای غربی برای استفاده از مکانیزم ماشه شد.

در «گزارش جامع» آژانس بین‌المللی انرژی اتمی که در تاریخ ۳۱ می سال ۲۰۲۵ بین کشورهای عضو توزیع شد، دیده‌بان هسته‌ای سازمان ملل اعلام کرد که همکاری ایران با آژانس در مورد آثار اورانیوم کشف شده توسط بازرسان آژانس در چندین مکان در ایران که تهران آنها را به عنوان سایت‌های هسته‌ای اعلام نکرده است، «به هیچ وجه رضایت‌بخش نبوده است» (International Atomic Energy Agency [IAEA], ۲۰۲۵: ۱۸). این گزارش که در پشت صحنه با هدایت سرویس اطلاعاتی موساد صورت گرفت، زمینه مورد نیاز رژیم صهیونیستی برای حمله به سایت‌ها و دانشمندان هسته‌ای ایران را فراهم کرد و مستمسک سه کشور آلمان، انگلیس و فرانسه عضو برجام برای فعال کردن مکانیزم ماشه شد. این سه کشور امتیازاتی را با تهدید به اعمال ماشه طلب کرده‌اند که مهمترین آن، خارج‌سازی یا از بین رفتن مواد غنی‌سازی شده در ایران است.

این دو جریان تحریمی، یعنی تحریم‌های چندجانبه مبتنی بر شورای امنیت و تحریم‌های یک‌جانبه ثانویه آمریکا، ساختار و پیامدهای متفاوتی دارند که در عین حال به صورت پیچیده‌ای با هم تعامل می‌کنند. از یک سو، تحریم‌های ماشه از پشتوانه نسبی سازمان ملل برخوردار است و از سوی دیگر، تحریم‌های ثانویه آمریکا اگرچه از دید بسیاری از کشورها فاقد مشروعیت چندجانبه است، اما از طریق ابزارهای مالی و اقتصادی گسترده و ارتباط با نظام مالی جهانی، تأثیرگذاری قابل توجهی بر اقتصاد ایران و رفتارهای بین‌المللی آن داشته است (Katzman, ۲۰۲۱: ۲). بدیهی است برای سیاستگذاران و مسئولان کشور، ارزیابی پیامدهای مکانیزم ماشه اهمیت قابل توجهی دارد. اکنون سوال مهم این است که «مکانیزم ماشه چه تحریم‌هایی را فعال می‌کند و نسبت این تحریم‌ها با تحریم‌های ثانویه فعال کنونی چیست؟» و همچنین «فعال شدن مکانیزم ماشه چه پیامدهایی خواهد داشت؟». این مقاله تلاش می‌کند تا برای نخستین بار، با واکاوی وضعیت تحریم‌های تعلیق شده در مکانیزم ماشه و همچنین تحریم‌های فعال ثانویه آمریکا علیه ایران، به این سوال پاسخ دهد.

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی

۱- پیشینه پژوهش

نتایج پژوهش موسوی‌فر، رشیدی و اقبالی (۱۴۰۰) بیانگر این است که آمریکا به دلیل خروج از برجام، دیگر جزء اعضای مشارکت‌کننده در برجام نبوده و فاقد صلاحیت قانونی برای فعال کردن مکانیسم ماشه است. یوان[۱] (۲۰۲۰) سازوکار بازگشت تحریم‌های شورای امنیت سازمان ملل علیه ایران را تشریح می‌کند و طبق نتایج مقاله، اقدام یک‌جانبه آمریکا برای استفاده از «مکانیزم ماشه» در سال ۲۰۲۰ میلادی را فاقد مشروعیت حقوقی می‌داند. مالارد[۲] (۲۰۲۱) به نقاط قوت و ضعف برجام از نظر سازوکارهای فنی، حقوقی و سیاسی می‌پردازد. نتایج مقاله نشان می‌دهدکه مکانیزم ماشه در برجام به‌عنوان یک ابزار بی‌سابقه طراحی شد تا اگر یکی از طرف‌ها مدعی نقض تعهدات توسط ایران شد، بدون نیاز به اجماع شورای امنیت بتواند تحریم‌های بین‌المللی را بازگرداند. این مکانیزم در عمل به قدرت‌های بزرگ (به‌ویژه آمریکا) اختیار زیادی داد؛ چون کافی بود یکی از اعضای دائم ادعا کند ایران تعهداتش را نقض کرده تا تحریم‌ها به صورت خودکار بازگردند. آلکارو[۳] (۲۰۲۱) ضمن بررسی ماهیت مکانیزم ماشه، این سازوکار را یک اهرم فشار و ضمانت اجرا برای طرف‌های اروپایی و آمریکا یاد کرده و توافق هسته‌ای ایران (برجام) را یک ضمانت حقوق ـ سیاسی در قالب مکانیزم ماشه، برای پایبندی ایران به تعهداتش دانسته است. این نویسنده در یک یادداشت تحلیلی در سال ۲۰۲۵ با عنوان «طنز تلخ اقدام سه کشور اروپایی برای فعال‌کردن اسنپ‌بک علیه ایران»، تصمیم سه کشور اروپایی برای فعال‌سازی مکانیزم ماشه، واکنش و موضع ایران، ابعاد حقوقی و سیاسی و پیامدهای احتمالی فعال شدن مکانیزم ماشه را بررسی کرده و بیان کرده است که خود مکانیزم ماشه، طرحی برای دور زدن حق وتوی روسیه و چین بوده است (Alcaro, ۲۰۲۵: ۲). فیدلر[۴] (۲۰۲۳) سیاست فشار حداکثری آمریکا علیه ایران را شکست خورده می‌داند و اختیارات اعطا شده به آژانس انرژی اتمی برای نظارت بر تاسیسات هسته‌ای ایران را «بالاترین استانداردهای» شفافیت و بازرسی فعالیت‌های هسته‌ای می‌داند که تا آن زمان هرگز در یک توافق بین‌المللی دیده

---

۱. Jovan
۲. Mallard
۳. Alcaro
۴. Fiedler

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی

نشده بود. رایندر[1] (۲۰۲۵) با بررسی مکانیزم ماشه از ابعاد حقوقی، تاریخی و سیاسی و همچنین اشاره به ماهیت «وتوگریز بودن» مکانیزم ماشه، این سازوکار را یکی از کلیدی‌ترین ابزارهای نظارتی و ضمانت اجرا در برجام می‌داند و نتیجه می‌گیرد که هر توافق احتمالی در آینده نیز باید شامل یک سازوکار ضمانت اجرا (مانند مکانیزم ماشه) باشد تا در صورت نقض توافق توسط ایران، با پیامدهای فوری این اقدام روبه‌رو شود.

با توجه به بررسی‌های صورت گرفته در مقالات نگارش شده داخلی و خارجی در حوزه تحریم و مکانیزم ماشه، اکثر موضوعات به مواردی مثل سیاست خارجی ایران در مذاکرات هسته‌ای، خروج آمریکا از برجام و تلاش برای فعال کردن مکانیزم ماشه، شکست سیاست فشار حداکثر آمریکا و پیامدهای تحریم‌های شورای امنیت علیه ایران پرداخته‌اند، اما تا به حال، مقاله‌ای به واکاوی دقیق تحریم‌هایی که با فعال شدن مکانیزم ماشه، علیه ایران اعمال می‌شود و مقایسه تحریم‌های ماشه با تحریم‌های فعال کنونی نپرداخته است. در مقاله حاضر سعی شده است این موضوع برای اولین بار واکاوی و تحلیل شود.

۲- روش‌شناسی پژوهش

در این مقاله با هدف تحلیل راهبردی تحریم‌های شورای امنیت سازمان ملل متحد در قالب مکانیزم ماشه و ارزیابی نسبت آن با تحریم‌های ثانویه ایالات متحده، از روش کیفی «تحلیل مضمون»[2] استفاده شده است. از آنجا که قطعنامه‌های شورای امنیت و تحریم‌های ایالات متحده اسناد حقوقی با مضامین اقتصادی-سیاسی هستند، استخراج ساختارهای مفهومی نهفته در آن‌ها نیازمند رویکردی کیفی است که متن را فراتر از واژگان، در زمینه‌های حقوقی و راهبردی تفسیر کند. در این مقاله از رویکرد تحلیل مضمون «براون و کلارک»[3] استفاده شده است (Braun & Clarke, ۲۰۰۶). این روش امکان استخراج مضامین کلیدی از متون رسمی حقوقی و سیاستی را فراهم می‌آورد و برای مطالعاتی

---

۱. Rinder
۲. Thematic Analysis
۳. Braun & Clarke

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی

که در تقاطع اقتصاد سیاسی و حقوق بین‌الملل قرار دارند، روشی کارآمد و مورد پذیرش محسوب می‌شود. عمده منابع مورد تحلیل شامل متون کامل قطعنامه‌های ۱۷۳۷ (۲۰۰۶)، ۱۷۴۷ (۲۰۰۷)، ۱۸۰۳ (۲۰۰۸) و ۱۹۲۹ (۲۰۱۰) شورای امنیت سازمان ملل و متون تحریم‌های ایالات متحده در پایگاه وزارت خزانه داری (اداره اوفک) و همچنین بیانیه‌ها و اسناد مرتبط با این تحریم‌ها است. فرآیند تحلیل مضمون در شش مرحله انجام شده است: ۱) آشنایی با داده‌ها: مطالعه فعال و مکرر داده‌ها ۲) تولید کدهای اولیه: کدگذاری متون اسناد و قطعنامه‌ها ۳) جستجوی مضامین: سازمان‌دهی و گروه‌بندی کدهای اولیه مشابه و شناسایی مضامین ۴) بازبینی مضامین: بررسی انسجام درونی مضامین در تطابق با داده‌ها ۵) تعریف و نام‌گذاری مضامین: تعریف دقیق هر مضمون و نام‌گذاری مناسب بر اساس محتوای استخراج‌شده ۶) تهیه گزارش نهایی: تدوین گزارش تحلیلی و سازمان‌دهی مضامین و سنجش کارایی عملی، وزن حقوقی و اثرگذاری آنها (Braun & Clarke, ۲۰۰٦: ۸۷).

۳- مبانی نظری

۳-۱- تحریم و انواع آن

تحریم‌های اقتصادی به عنوان ابزاری سیاسی در روابط بین‌الملل، از دیدگاه‌های نظری مختلفی قابل تحلیل هستند که هر یک به نحوی به تبیین کارکرد، اثرات و محدودیت‌های این ابزارها می‌پردازند. تحریم اقتصادی به عنوان اقدام محدودکننده‌ای تعریف می‌شود که توسط یک یا چند کشور علیه کشور، نهاد یا فرد دیگری اعمال می‌شود تا هدفی سیاسی، اقتصادی یا امنیتی خاص را محقق سازد (Hufbauer et al., ۲۰۰۷: ٤٤-٤٥). این اقدام می‌تواند شامل محدودیت‌های تجاری، مالی، مسدودسازی دارایی‌ها، ممنوعیت سفر و دیگر اقدامات اقتصادی باشد. تحریم‌ها به دو دسته کلی تقسیم می‌شوند: تحریم‌های چندجانبه که معمولاً توسط سازمان‌های بین‌المللی مانند شورای امنیت سازمان ملل صادر می‌شوند و تحریم‌های یک‌جانبه که توسط یک کشور مستقل یا گروه کوچکی از کشورها اعمال می‌گردند (House of Lords Select Committee on Economic Affairs, ۲۰۰۷: ٤٤).

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی

۳-۲- تحریم‌های ثانویه آمریکا

تحریم‌های ثانویه آمریکا برخلاف تحریم‌های اولیه که مستقیماً متوجه اشخاص و نهادهای ایرانی است، علیه شرکت‌ها، بانک‌ها و افراد خارجی اعمال می‌شود که با اشخاص یا نهادهای ایرانی تحت تحریم همکاری یا معامله اقتصادی دارند (Katzman, ۲۰۲۱: ۲). از منظر حقوقی، تحریم‌های ثانویه آمریکا اساساً بر مبنای قوانین داخلی این کشور، از جمله قانون «اختیارات اضطراری اقتصادی بین‌المللی»[۱] و قانون «مجوز دفاع ملی»[۲] وضع می‌شوند که امکان اعمال جریمه و محدودیت‌های شدید علیه اشخاص ثالث را فراهم می‌آورند. این قوانین به دولت آمریکا اجازه می‌دهند تا هر نهادی که با شرکت‌ها یا بانک‌های ایرانی مرتبط است را تحریم یا از دسترسی به بازار آمریکا محروم کند. به این ترتیب، این تحریم‌ها نه تنها ایران، بلکه هر بازیگر بین‌المللی را که بخواهد با ایران همکاری کند، هدف قرار می‌دهند و این امر موجب بازدارندگی گسترده‌تری در تعاملات تجاری شده است. به این ترتیب، تحریم‌های ثانویه ابزاری کارآمد برای محدود کردن فعالیت‌های حساس و استراتژیک ایران به شمار می‌روند.

۳-۳- تحریم‌های شورای امنیت و مکانیزم ماشه

تحریم‌های شورای امنیت سازمان ملل علیه جمهوری اسلامی ایران از سال ۲۰۰۶ و در چارچوب فصل هفتم منشور ملل متحد به‌عنوان پاسخ به برنامه هسته‌ای تهران آغاز شد. تا سال ۲۰۱۵، قطعنامه‌های ۱۶۹۶، ۱۷۳۷، ۱۷۴۷، ۱۸۰۳، ۱۸۳۵ و ۱۹۲۹ در ارتباط با برنامه هسته‌ای ایران صادر شد. با تصویب قطعنامه ۲۲۳۱ (برجام) در سال ۲۰۱۵، بخشی از تحریم‌های مرتبط با ایران متوقف گردید. طبق بند «۸» از قطعنامه ۲۲۳۱ نحوه لغو تحریم‌های ایران در قطعنامه های پیشین شورای امنیت سازمان ملل بعد از ۱۰ سال تبیین گردیده است[۳]. مکانیزم ماشه به عنوان یک ابزار

---

۱. IEEPA

۲. NDAA

۳. بند ۸ قطعنامه ۲۲۳۱: تصمیم می‌گیرد، با استناد به ماده ۴۱ منشور سازمان ملل متحد، که در تاریخ ده سال پس از «روز توافق» برجام ـــ همان‌گونه که در برجام تعریف شده است ـــ تمامی مفاد این قطعنامه خاتمه یابد و هیچ‌یک از قطعنامه‌های پیشین

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی

حقوقی بی‌سابقه برای پایبندی ایران به تعهدات برجامی در بند «۱۱»[۱] و «۱۲»[۲] قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت سازمان ملل تعریف شده است. بر اساس ساختار مکانیزم ماشه، عملاً تحریم‌های شورای امنیت سازمان ملل بعد از تعلیق طولانی در سال دهم لغو می‌گردد. در طول این مدت هر یک از طرف‌های مقابل می‌تواند به بهانه نقض تعهدات ایران، تمامی تحریم‌ها را به طور یکجانبه برگرداند. این مکانیزم به هر یک از ۵ عضو دائم شورای امنیت اجازه می‌دهد در صورت نقض «اساسی» تعهدات برجامی توسط ایران، تحریم‌های ملغی‌شده در قطعنامه‌های پیشین شورای امنیت را به صورت خودکار بازگرداند و برای این کار نیازمند اجماع همه اعضای شورای امنیت به ویژه چین و روسیه نباشد. برای فعالسازی مکانیزم ماشه لازم است تا اولا ادعای نقض تعهدات ایران توسط اعضای برجام به شورای امنیت ارجاع شود. ثانیا نقض تعهدات ایران در برجام اثبات شود که منطقاً آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در این زمینه محور تلقی می‌شود. بعد از این مرحله، مطابق بند ۱۲ قطعنامه ۲۲۳۱ بازگشت تحریم‌ها غیرقابل توقف است، مگر با تصویب قطعنامه جدید. بنابراین شورای امنیت ۳۰ روز فرصت دارد قطعنامه جدید برای تمدید لغو تحریم‌ها را تصویب کند. در صورت عدم تصویب قطعنامه جدید (به هر دلیلی)، تحریم‌های پیشین موضوع قطعنامه‌های شورای

یادشده در بند ۷ (الف) دیگر اعمال نگردد؛ شورای امنیت بررسی موضوع هسته‌ای ایران را خاتمه‌یافته تلقی کند؛ و موضوع «عدم اشاعه» از فهرست موضوعاتی که شورای امنیت در دستور کار دارد، حذف شود (UNSC, ۲۰۱۵:۳).

۱. بند ۱۱ قطعنامه ۲۲۳۱: با استناد به ماده ۴۱ منشور ملل متحد، تصمیم می‌گیرد که در صورت دریافت اطلاعیه‌ای از سوی یکی از دولت‌های شرکت‌کننده در برجام مبنی بر اینکه مسأله‌ای را نقض اساسی تعهدات در چارچوب برجام تلقی می‌کند، ظرف مدت ۳۰ روز نسبت به پیش‌نویس قطعنامه‌ای جهت تداوم لغو مفاد مندرج در بند ۷ (الف) این قطعنامه رأی‌گیری کند. همچنین تصمیم گرفته می‌شود که اگر طی ۱۰ روز از دریافت چنین اطلاعیه‌ای هیچ یک از اعضای شورای امنیت پیش‌نویس مذکور را جهت رأی‌گیری ارائه ندهند، رئیس شورای امنیت باید خود پیش‌نویس مذکور را ارائه کرده و آن را ظرف مدت ۳۰ روز از تاریخ اطلاعیه به رأی بگذارد. شورا همچنین قصد خود را برای لحاظ دیدگاه دولت‌های ذی‌ربط و هرگونه نظر ارائه‌شده توسط هیئت مشورتی تشکیل‌شده در برجام اعلام می‌نماید (UNSC, ۲۰۱۵:٤).

۲. بند ۱۲ قطعنامه ۲۲۳۱: با استناد به ماده ۴۱ منشور ملل متحد، تصمیم می‌گیرد که اگر شورای امنیت قطعنامه‌ای را مطابق بند ۱۱ جهت تداوم لغو تحریم‌های مندرج در بند ۷ (الف) تصویب نکند، از ساعت ۱۲ شب به وقت گرینویچ در پایان روز سی‌ام پس از تاریخ ارائه اطلاعیه به شورای امنیت (همان‌گونه که در بند ۱۱ توصیف شد)، تمام مفاد قطعنامه‌های ۱۶۹۶ (۲۰۰۶)، ۱۷۳۷ (۲۰۰۶)، ۱۷۴۷ (۲۰۰۷)، ۱۸۰۳ (۲۰۰۸)، ۱۸۳۵ (۲۰۰۸) و ۱۹۲۹ (۲۰۱۰) که طبق بند ۷ (الف) لغو شده بودند، مجدداً و به همان شکل سابق لازم‌الاجرا خواهند شد، و تدابیر مندرج در بندهای ۷، ۸ و ۱۶ تا ۲۰ این قطعنامه لغو خواهند شد؛ مگر آنکه شورای امنیت تصمیم دیگری اتخاذ کند (UNSC, ۲۰۱۵:٤).

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی

امنیت سازمان ملل به‌طور خودکار بازمی‌گردند. فرآیند اجرایی فعال‌سازی مکانیزم ماشه در سه گام زیر خلاصه می‌شود (جدول ۱):

جدول ۱- خلاصه مراحل فعال‌سازی مکانیزم ماشه (منبع: یافته‌های پژوهش)

ردیف	گام‌ها	مهلت/شرایط	توضیحات/فرآیند
۱	درخواست عضو	بدون مهلت مشخص	ارائه شکایت رسمی به شورای امنیت مبنی بر نقض اساسی برجام توسط ایران
۲	رأی‌گیری در شورای امنیت	نیاز به ۹ رأی مثبت و عدم وتو توسط ۵ عضو دائم	شورای امنیت ۳۰ روز فرصت دارد قطعنامه جدید برای تمدید معافیت تحریم‌ها تصویب کند
۳	پس از رأی‌گیری	تحریم‌ها ۳۰ روز پس از عدم تصویب قطعنامه، فعال می‌شوند	✓ عدم تصویب قطعنامه جدید: کلیه تحریم‌های پیشین به طور خودکار بازمی‌گردند ✓ تصویب قطعنامه جدید: مکانیزم متوقف می‌شود

با توجه به اینکه اصل بازگشت تحریم‌ها مفروض گرفته شده و خلاف آن (استمرار تعلیق) به رای‌گیری گذاشته می‌شود، امکان مداخله بازیگران حامی ایران (نظیر چین و روسیه) از بین می‌رود و هر عضو شورای امنیت به تنهایی می‌تواند با استفاده از اهرم وتو، رای گیری قطعنامه جدید و استمرار تعلیق تحریم‌ها را به شکست بکشاند و تحریم‌های قبل را برگرداند. این رویه، «مکانیزم ماشه» را منحصر به فرد کرده است؛ چرا که برخلاف روند معمول قطعنامه‌ها، در اینجا عدم اقدام شورای امنیت منجر به بازگشت تحریم‌ها می‌شود و تهدید به بازگرداندن تحریم‌ها را همانند شمشیر بر سر ایران نگه می‌دارد تا تضمین موثری بر انجام تعهدات از سوی ایران باشد. تجربه سال‌های ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۳ نشان داد حتی بدون فعال‌سازی رسمی، صرف تهدید به استفاده از این مکانیزم، اثرات بازدارندگی قابل‌توجهی بر تصمیم‌گیری‌های راهبردی ایران داشته است.

٤- یافته‌های پژوهش

٤-١- تحریم‌های مکانیزم ماشه

هر یک از قطعنامه‌های شماره ۱۶۹۶، ۱۷۳۷، ۱۷۴۷، ۱۸۰۳، ۱۸۳۵، ۱۹۲۹ شورای امنیت سازمان ملل، حاوی تکالیف هسته‌ای و برخی از آن دارای مفاد تحریمی است. برخی از این تحریم‌ها دارای عبارت الزام‌آور و برخی نیز حامل تکالیف توصیه‌ای است. در جدول ۲، نمونه‌ای از تحلیل مضمون قطعنامه‌های شورای امنیت به عنوان نمونه به صورت ذیل ملاحظه می‌شود:

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی

جدول ۲- نمونه کدگذاری و تحلیل مضمون قطعنامه‌های شورای امنیت (منبع: یافته‌های پژوهش)

کد اولیه	ماهیت حقوقی	مضمون فرعی	مضمون اصلی
از همه کشورها درخواست می‌شود که مطابق با اختیارات قانونی ملی و قوانین داخلی خود و در انطباق با حقوق بین‌الملل، نهایت دقت را به خرج دهند و از انتقال هرگونه اقلام، مواد، کالا و فناوری که می‌تواند به فعالیت‌های مرتبط با غنی‌سازی و بازفرآوری ایران جلوگیری نمایند. *(منبع: قطعنامه ۱۶۹۶ بند ۵)*	توصیه‌ای (Calls upon)	ممنوعیت فروش کالا، تجهیزات و فناوری مرتبط با فعالیت‌های هسته‌ای به ایران	تحریم فناوری و صنعت هسته‌ای
ممنوعیت همه کشورها از ارائه هرگونه کمک فنی یا آموزش، کمک مالی، سرمایه‌گذاری، واسپاری یا خدمات دیگر، و انتقال منابع مالی یا خدماتی که با عرضه، فروش، انتقال، ساخت یا استفاده از اقلام و موارد فوق‌الذکر مرتبط است (منبع: قطعنامه ۱۷۳۷ بند ٦)	الزام‌آور (Decides)	ممنوعیت ارائه کمک‌های علمی، تخصصی و فنی به ایران در زمینه هسته‌ای	
تصمیم می‌گیرد که تمامی کشورها باید وجوه، سایر دارایی‌های مالی و منابع اقتصادی‌ای را که در قلمرو آنها در تاریخ تصویب این قطعنامه یا هر زمان پس از آن وجود دارد و در مالکیت یا تحت کنترل اشخاص یا نهادهای مندرج در پیوست این قطعنامه هستند، یا اشخاص و نهادهای اضافی‌ای که توسط شورای امنیت یا کمیته به عنوان اشخاص یا نهادهای درگیر در، ارتباط مستقیم در فعالیت‌های حساس اشاعه‌ای هسته‌ای ایران یا توسعه سامانه‌های حمل سلاح هسته‌ای دارند، شناسایی شده‌اند، مسدود نمایند. *(منبع: قطعنامه ۱۷۳۷ بند ۱۲)*	الزام‌آور (Decides)	انسداد دارایی افراد و نهادهای مرتبط با برنامه‌های هسته‌ای و تسلیحاتی ایران	تحریم مالی
از همه کشورها درخواست می‌شود که در ایجاد تعهدات جدید برای ارائه حمایت مالی دولتی جهت تجارت با ایران، از جمله اعطای اعتبارات صادراتی، تضمین‌ها یا بیمه به اتباع یا نهادهای خود که در چنین تجارتی مشارکت دارند، نهایت دقت را به عمل آورند تا از آن اطمینان حاصل شود که این حمایت‌های مالی به فعالیت‌های حساس اشاعه‌ای هسته‌ای یا به توسعه سامانه‌های حمل سلاح هسته‌ای ــ همان‌گونه که در قطعنامه ۱۷۳۷ (۲۰۰٦) اشاره شده است ــ کمک نکند. *(منبع: قطعنامه ۱۹۲۹ بند ۹)*	الزام‌آور (Decides)	ممنوعیت ارائه خدمات تامین مالی، بیمه و ضمانت به ایران	

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی

در صـــورت فعال شـــدن مکانیزم ماشـــه، تمامی تحریم‌های مندرج در قطعنامه‌های قبلی در خصوص ایران مجدد فعال می‌گردد. در بین ۶ قطعنامه سازمان ملل، ۴ مورد ۱۷۳۷، ۱۷۴۷، ۱۸۰۳ و ۱۹۲۹ حاوی تحریم‌های اقتصادی انسداد دارایی علیه اشخاص ایران است. با این وجود تقریبا اکثر تحریم‌های مندرج در این قطعنامه‌ها حول فعالیت‌های هسته‌ای، موشکی و نظامی اسـت. با تلفیق تحریم‌های موجود در قطعنامه‌های شـورای امنیت سـازمان ملل در خصـوص ایران و حذف موارد تکراری تحریم‌های شورای امنیت سازمان ملل، کل تحریم‌های مندرج در قطعنامه‌ها در دو بخش: (الف) تحریم‌های الزامی: شامل ۴ گروه و ۱۳ ردیف و ب) شبه تحریم‌ها (تحریم‌های توصیه‌ای و اختیاری) شامل ۳ گروه و ۹ ردیف حاصل می‌شود.

٤-١-١- تحریم‌های الزامی سازمان ملل علیه ایران

در قطعنامه‌هایی که با استناد به فصل هفتم منشور صادر می شود (به‌ویژه ماده ۳۹ به بعد) و در متن آن از واژه‌هایی چون "orders", "demands", "decides", یا "requires" اسـتفاده می شود، دارای ماهیت الزام‌آور برای دولت‌های عضو سازمان ملل تلقی می‌شود. این گروه اول معمولا به صورت جدی‌تر از سوی کشورها اجرا می‌شود و گروه دوم توصیه‌ای، سلیقه‌ای و ضعیف اجرا می‌شـود. از طرفی از نظر موضـوعی نیز تحریم‌ها را می‌توان دسـته‌بندی کرد. به عنوان مثال، برخی تحریم‌ها صرفاً بخش هسته‌ای را هدف گرفته و بخشی تحریم تسلیحاتی را دنبال می‌کند. در جدول ۳، دسته اول تحریم‌های الزامی سازمان ملل احصاء گردیده است:

جدول ۳- تحریم‌های الزامی سازمان ملل علیه ایران (منبع: یافته‌های پژوهش)

ردیف	تحریم (الزام‌آور با عبارت (decides	نوع تحریم	قطعنامه (بند)	مفاد
۱	تحریم فناوری و صنعت هسته‌ای	تحریم خدمات مالی و خدمات فنی و آموزشی برای فعالیت‌های هسته‌ای و موشک بالستیک	۱۷۳۷ (٦)	ممنوعیت ارائه کمک‌های فنی، آموزشی و مالی، سرمایه‌گذاری، واسپاری و سایر خدمات یا انتقال منابع مالی مرتبط با عرضه، فروش، انتقال، ساخت یا استفاده از اقلام مشمول ممنوعیت توسط همه کشورها
۲		تحریم فروش کالا، تجهیزات و فناوری هسته‌ای و موشک بالستیک	۱۸۰۳ (۸)	ممنوعیت عرضه، فروش یا انتقال مستقیم و غیرمستقیم اقلام و فناوری‌های مرتبط با برنامه‌های هسته‌ای و موشکی ایران، از جمله اقلام دوکاربردی، از قلمرو کشورها، توسط اتباع یا با کشتی‌ها و هواپیماهای دارای پرچم آن‌ها، صرف‌نظر از منشأ اقلام. * تکرار در قطعنامه‌های: الف) ۱٦۹٦ بند (٥): شبه تحریم (توصیه‌ای با عبارت calls Upon و استفاده از عبارت هوشیاری) و صرفاً برای هسته‌ای نه بالستیک. ب) ۱۷۳۷ بند (۳): تحریم (الزام‌آور با عبارت

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی

				decides) اما محدود به فعالیت‌های ایران در زمینه غنی‌سازی، بازفرآوری یا پروژه‌های آب سنگین، یا توسعه سامانه‌های حمل سلاح هسته‌ای (بالستیک)
۳		تحریم فعالیت تجاری و سرمایه‌گذاری ایران در کشورهای دیگر برای فعالیت‌های هسته‌ای و موشک بالستیک	۱۹۲۹ (۷)	ممنوعیت فعالیت تجاری و سرمایه‌گذاری ایران، نهادهای وابسته و اتباع ایرانی در سایر کشورها در زمینه استخراج، تولید یا استفاده از مواد و فناوری هسته‌ای، به‌ویژه غنی‌سازی، بازفرآوری و فناوری موشک‌های بالستیکِ قادر به حمل سلاح هسته‌ای.
٤		تحریم اقلام دومنظوره برای فعالیت‌های هسته‌ای و موشک بالستیک	۱۹۲۹ (۱۳)	ممنوعیت خرید مستقیم یا غیرمستقیم اقلام و فناوری‌های هسته‌ای، دوکاربردی و مرتبط با موشک‌های بالستیک یا سامانه‌های حمل تسلیحات هسته‌ای از ایران توسط کشورهای عضو، از جمله با کشتی‌ها و هواپیماهای دارای پرچم آن‌ها. * تکرار در قطعنامه ۱۷۳۷ بند (۷): فهرست اقلام محدودتر بود
٥		تحریم مسافرتی برای افراد مرتبط با برنامه‌های هسته‌ای و موشک بالستیک	۱۹۲۹ (۱۰)	درخواست از کشورها برای جلوگیری از ورود یا عبور افراد تعیین‌شده در برخی از پیوست‌های قطعنامه‌های ۱۷۳۷، ۱۷٤۷، ۱۸۰۳ و قطعنامه حاضر یا توسط شورای امنیت و کمیته مربوط؛ با استثناهای مرتبط با راکتورهای آب سبک و اورانیوم با غنای کم، دلایل بشردوستانه از جمله تعهدات دینی یا تحقق بهتر اهداف قطعنامه * تکرار در قطعنامه‌های: الف) ۱۷٤۷ بند (۲) + ۱۸۰۳ بند (۳): شبه تحریم (توصیه‌ای با عبارت calls Upon و استفاده از عبارت هوشیاری) در مورد ورود یا عبور افراد مرتبط فعالیت‌های هسته‌ای و حمل سلاح هسته‌ای (بالستیک) ب) ۱۸۰۳ بند (٥): تحریم مسافرتی (الزام‌آور با عبارت decides) افراد پیوست ۲ و افراد که توسط شورای امنیت یا کمیته در خصوص هسته‌ای و سلاح حمل هسته‌ای (بالستیک) تعیین می‌شوند
٦		تحریم انسداد دارایی اشخاص مرتبط با برنامه‌های هسته‌ای و موشک بالستیک ایران	۱۹۲۹ (۱۱)	اعمال تدابیر انسداد دارایی بندهای ۱۲ تا ۱٥ قطعنامه ۱۷۳۷ علیه اشخاص و نهادهای پیوست I قطعنامه حاضر، نمایندگان، عوامل تحت هدایت و نهادهای تحت مالکیت یا کنترل آن‌ها؛ همچنین کمک‌کنندگان به دور زدن یا نقض قطعنامه‌های ۱۷۳۷، ۱۷٤۷، ۱۸۰۳ و قطعنامه حاضر، به تشخیص شورای امنیت یا کمیته * تکرار در قطعنامه‌های: الف) ۱۷۳۷ بند (۱۲ الی ۱٥): تحریم (الزام‌آور با عبارت decides) انسداد دارایی اسامی اشخاص (حقیقی/حقوقی) پیوست موضوع هسته‌ای و سلاح حمل (بالستیک) ب) ۱۷٤۷ بند (٤): اضافه شدن اسامی جدید به تحریم انسداد دارایی موضوع بند ۱۲ قطعنامه ۱۷۳۷ ج) ۱۸۰۳ بند (۷): اضافه شدن اسامی جدید به تحریم انسداد دارایی موضوع بند ۱۲ قطعنامه ۱۷۳۷ و تعیین کمیته ای برای اضافه شدن اسامی جدید از جمله برای اشخاص ناقض و دورزننده تحریم‌ها
۷	تحریم تسلیحاتی	تحریم فروش سلاح به ایران	۱۹۲۹ (۸)	ممنوعیت تأمین، فروش یا انتقال مستقیم و غیرمستقیم تسلیحات متعارف عمده و تجهیزات مرتبط، از جمله قطعات یدکی، به ایران توسط همه کشورها، از طریق قلمرو، اتباع، اشخاص تحت صلاحیت یا کشتی‌ها و هواپیماهای دارای پرچم آن‌ها، صرف‌نظر از منشأ اقلام

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی

				* تکرار در قطعنامه ۱۷٤۷ بند (۵): تحریم (الزام آور با عبارت **decides**) تسلیحاتی ایران (خرید و فروش تسلیحات و تجهیزات مرتبط، مستقیماً یا به‌طور غیرمستقیم، از طریق اتباع یا ناوگان دریایی یا هوایی)
۸		تحریم خدمات فنی و خدمات مالی به ایران در زمینه تسلیحاتی	۱۹۲۹ (۸)	ممنوعیت ارائه آموزش، منابع مالی، مشاوره و خدمات یا کمک‌های مرتبط با تأمین، انتقال، تولید، تعمیر، نگهداری یا استفاده از تسلیحات و تجهیزات مشمول ممنوعیت به ایران توسط کشورها، اتباع یا اشخاص فعال از قلمرو آن‌ها * تکرار در قطعنامه ۱۷٤۷ بند (٦): شبه تحریم (توصیه‌ای با عبارت calls Upon) برای خودداری از فروش، انتقال یا ارائه کمک‌های فنی، مالی، سرمایه‌گذاری یا سایر خدمات مربوط به تجهیزات جنگی متعارف پیشرفته به ایران
۹	تحریم انسداد دارایی	تحریم انسداد دارایی اشخاص ضمیمه ۲ از سپاه پاسداران	۱۹۲۹ (۱۲)	اعمال تدابیر انسداد دارایی بندهای ۱۲ تا ۱۵ قطعنامه ۱۷۳۷ علیه اشخاص و نهادهای وابسته به سپاه در پیوست II قطعنامه حاضر، نمایندگان، عوامل تحت هدایت و نهادهای تحت مالکیت یا کنترل آن‌ها، از جمله از طریق روش‌های غیرقانونی.
۱۰		تحریم انسداد دارایی اشخاص پیوست ۳ از شرکت کشتیرانی ایران	۱۹۲۹ (۱۹)	اعمال تدابیر انسداد دارایی بندهای ۱۲ تا ۱۵ قطعنامه ۱۷۳۷ علیه نهادهای وابسته به کشتیرانی جمهوری اسلامی در پیوست III، نمایندگان، عوامل تحت هدایت و نهادهای تحت مالکیت یا کنترل آن‌ها؛ همچنین کمک‌کنندگان به دور زدن یا نقض قطعنامه‌های مربوط، به تشخیص شورای امنیت یا کمیته.
۱۱		تحریم انسداد دارایی توسط کمیته علیه ناقضان و دورزنندگان تحریم‌های ایران	۱۹۲۹ (۲٦)	الزام کمیته به پاسخ مؤثر به نقض قطعنامه‌های ۱۷۳۷، ۱۷٤۷، ۱۸۰۳ و قطعنامه حاضر و تأکید بر اختیار آن برای تحریم کمک‌کنندگان به اشخاص و نهادهای تحریم‌شده در دور زدن یا نقض این تدابیر
۱۲	بازرسی محموله‌های ایران	اعمال بازرسی بر محموله‌های مربوط به ایران مظنون به هسته‌ای و موشک بالستیک (هواپیماها و کشتی‌ها)	۱۹۲۹ (۱٦)	الزام کشورها به ضبط و معدوم‌سازی یا تعیین تکلیف اقلام ممنوعه شناسایی‌شده در بازرسی‌های بندهای ۱٤ و ۱۵ و همکاری در این زمینه، با رعایت تعهدات قطعنامه‌های شورای امنیت، از جمله قطعنامه ۱۵٤۰، و معاهده NPT
۱۳	تحریم خدمات بندری و سوخت رسانی	تحریم ارائه خدمات بندری و سوخت‌رسانی و سایر خدمات به کشتی‌های ایرانی مظنون به حمل اقلام هسته‌ای	۱۹۲۹ (۱۸)	ممنوعیت خدمات بندری به کشتی‌های متعلق به ایران یا اجاره‌شده توسط آن، در صورت وجود دلایل معقول مبنی بر حمل اقلام ممنوعه؛ با استثنای ضرورت‌های بشردوستانه یا پس از بازرسی و، در صورت لزوم، ضبط و معدوم‌سازی محموله، بدون تأثیر بر فعالیت‌های اقتصادی مشروع.

همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود، از ۱۳ نوع تحریم الزامی مندرج در قطعنامه‌های سازمان ملل علیه ایران، تنها دو عنوان در ردیف ۱۰ و ۱۳ اقتصادی است و مابقی مربوط به هسته‌ای، موشکی و تسلیحاتی است. ردیف ۱۰ یعنی تحریم‌های انسداد دارایی علیه چند شرکت فرعی

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی

وابسته به شرکت کشتیرانی ایران، جدی‌ترین تحریم اقتصادی الزامی در قطعنامه‌های سازمان ملل است. تحریم سوخت‌رسانی به شرکت کشتیرانی، مشروط به وجود دلایل معقول برای حمل اقلام هسته‌ای ممنوعه (ردیف ۱۳) نیز دیگر تحریم اقتصادی در این بخش است. البته منطقاً با توجه به شرط گذاشته شده موضوع از کشتی‌های نفتکش و پتروشیمی‌بر و فله‌بر خارج و در حوزه کشتی‌های کانتینربر تعریف می‌شود. ردیف ۱۲ تحریم اقتصادی نیست، چرا که بازرسی اساساً به معنای تحریم نیست و در تجارت بین‌الملل اقلام در مبدا و مقصد توسط شرکت‌های بازرسی و گمرکات بارها بازرسی می‌شود.

در بین تحریم‌های هسته‌ای انسداد دارایی، ۲۲ شخص ذیل قطعنامه ۱۷۳۷، ۲۸ شخص ذیل قطعنامه ۱۷۴۷، ۳۰ شخص ذیل قطعنامه ۱۸۰۳ و ۳۱ شخص ذیل قطعنامه ۱۹۲۹ می‌باشند. تنها شخص حقوقی اقتصادی، بانک سپه است که ذیل پیوست قطعنامه ۱۷۴۷ تحریم شده است. اتهام این بانک تسهیل تراکنش مربوط به فعالیت‌های هسته‌ای است. گرچه این نوع تحریم می‌تواند به اشخاص دیگر تسری یابد، اما در قطعنامه‌های تصویب‌شده گذشته (با فرض احیا شدن در مکانیزم ماشه) تنها همین بانک ایرانی تحت تحریم توقیف دارایی سازمان ملل قرار می‌گیرد. به دلیل قرار داشتن نام وزارت دفاع و قرارگاه سازندگی خاتم الانبیاء در فهرست ضمائم قطعنامه‌های سازمان ملل، بعد از بازگشت مکانیزم ماشه، امکان اضافه کردن نهادهای اقتصادی وابسته به این دو نهاد از طریق ساز و کار صدور تحریم‌های جدید در سازمان ملل وجود دارد که البته با شکاف‌های سیاسی نظامی بین شرق و غرب چندان محتمل نیست.

٤-١-٢- شبه‌تحریم‌های سازمان ملل علیه ایران

عبارات توصیه‌ای مورد استفاده در برخی شبه‌تحریم ها نظیر "Calls Upon" یا درخواست برای فعل هوشیاری به جای ممنوعیت و محرومیت مشخص و یا توصیه به فعلی همراه با شرط و شروط کم احتمال، در واقع ساختار حقوقی غیرالزامی و توصیه‌ای را در قطعنامه‌ها ساخته است که کارکرد دو پهلو دارد و بر جنبه روانی بیش از واقعیت تاثیرگذار است. این رویکرد در مقدمه قطعنامه ۱۹۲۹ نیز حفظ شده و در آنجا اشاراتی تلویحی بر فعالیت بانک مرکزی و درآمدهای نفتی بر تقویت قدرت ملی جهت پیشبرد فعالیت‌های هسته‌ای شده است. شبه‌تحریم‌های مورد استفاده در قطعنامه‌ها در جدول ۴ احصاء گردیده است:

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی

جدول ٤- شبه‌تحریم‌های سازمان ملل علیه ایران (منبع: یافته‌های پژوهش)

ردیف	شبه‌تحریم (درخواست توصیه‌ای هوشیاری با Calls (Upon	نوع تحریم	قطعنامه (بند)	مفاد
١		تحریم وام جدید به دولت ایران	١٧٤٧ (٧)	توصیه به کشورها برای خودداری از تعهدات جدید کمک مالی، وام یا تسهیلات به دولت ایران، جز برای اهداف انسان‌دوستانه و توسعه‌ای
٢		تحریم خدمات اعتبار و ضمانت دولتی کشورهای خارجی برای تجارت با ایران	١٨٠٣ (٩)	توصیه به هوشیاری و احتیاط در حمایت مالی دولتی جدید از تجارت با ایران، از جمله اعتبارات صادراتی، ضمانت‌نامه و بیمه، برای جلوگیری از کمک به فعالیت‌های حساس هسته‌ای مرتبط با اشاعه یا توسعه سامانه‌های انتقال سلاح هسته‌ای موضوع قطعنامه ١٧٣٧
٣		تحریم ارائه خدمات مالی و بانکی به بانک‌های ایرانی	١٨٠٣ (١٠)	توصیه به هوشیاری و احتیاط در روابط مؤسسات مالی با بانک‌های ایرانی، به‌ویژه بانک ملی و صادرات و شعب و شرکت‌های تابعه خارجی آن‌ها، برای جلوگیری از کمک احتمالی به فعالیت‌های حساس هسته‌ای مرتبط با اشاعه یا سامانه‌های انتقال سلاح هسته‌ای
٤	تحریم مالی	تحریم خدمات مالی، بیمه و بیمه اتکایی به اشخاص حقیقی و حقوقی مرتبط با برنامه هسته‌ای و موشک بالستیک	١٩٢٩ (٢١)	توصیه به جلوگیری از خدمات مالی، بیمه و انتقال منابع مرتبط با ایران، از جمله انسداد دارایی و نظارت تقویت‌شده طبق قوانین ملی، در صورت وجود دلایل معقول مبنی بر احتمال کمک به فعالیت‌های حساس اشاعه‌ای یا توسعه سامانه‌های انتقال سلاح هسته‌ای ایران
٥		ممنوعیت ایجاد شعب و دفاتر بانک‌های ایران در خارج از کشور و تحریم خرید سهام بانک خارجی توسط بانک‌های ایران در موارد مظنون به هسته‌ای	١٩٢٩ (٢٣)	توصیه به جلوگیری از تأسیس شعب و نمایندگی‌های جدید بانک‌های ایرانی، مشارکت و تملک سهام بانک‌های خارجی و ایجاد یا حفظ روابط کارگزاری، در صورت وجود اطلاعات معتبر درباره احتمال کمک این فعالیت‌ها به اشاعه یا توسعه سامانه‌های انتقال سلاح هسته‌ای ایران
٦		ممنوعیت ایجاد دفاتر و شعب بانک‌های خارجی در ایران در موارد مظنون به هسته‌ای	١٩٢٩ (٢٤)	توصیه به جلوگیری از افتتاح نمایندگی، شعبه یا حساب بانکی در ایران توسط مؤسسات مالی تحت صلاحیت کشورها، در صورت وجود اطلاعات معتبر درباره احتمال کمک این خدمات به برنامه هسته‌ای حساس یا توسعه سامانه‌های انتقال سلاح هسته‌ای ایران.
٧	اعمال بازرسی بر	اعمال بازرسی بر محموله‌های مربوط به ایران	١٩٢٩ (١٤و١٥)	توصیه به بازرسی محموله‌های ورودی از مبدأ یا به مقصد ایران، در صورت وجود دلایل معقول درباره حمل اقلام ممنوعه، با رعایت قوانین داخلی و

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی

	محموله‌های ایران در دریاهای آزاد	(هواپیماها و کشتی‌ها)		حقوق بین‌الملل؛ همچنین امکان بازرسی کشتی‌ها در دریاهای آزاد با رضایت کشور صاحب پرچم و درخواست همکاری کشورها در این بازرسی‌ها. * تکرار در قطعنامه ۱۸۰۳ بند (۱۱): شبه تحریم (توصیه‌ای با عبارت calls Upon و استفاده از عبارت مشروط به اینکه دلایل معقولی برای انتقال اقلام ممنوعه تحریمی در قطعنامه ها باشد) در خصوص اعمال بازرسی بر محموله‌های مشکوک به ارتباط با هسته‌ای/موشک بالستیک مربوط به ایران (هواپیماها و کشتی‌ها)
۸	تحریم اقتصادی	هوشیاری تعامل با اشخاص ایران یا تحت هدایت ایران (به ویژه سپاه و کشتیرانی) مظنون به کمک به هسته‌ای یا موشک بالستیک	۱۹۲۹ (۲۲)	توصیه به کشورها به ملزم‌کردن اتباع، اشخاص و شرکت‌های تحت صلاحیت خود به نهایت هوشیاری در تعامل با نهادهای ایرانی، از جمله سپاه و کشتیرانی جمهوری اسلامی و نمایندگان و نهادهای تحت کنترل آن‌ها، در صورت وجود اطلاعات درباره احتمال کمک به اشاعه یا سامانه‌های انتقال سلاح هسته‌ای یا نقض قطعنامه‌های ۱۷۳۷، ۱۷۴۷، ۱۸۰۳ و قطعنامه حاضر.
۹		هوشیاری در تراکنش مرتبط سپاه پاسداران	۱۹۲۹ (۱۲)	درخواست از کشورها برای هوشیاری نسبت به تراکنش‌های دارای مشارکت سپاه که ممکن است به فعالیت‌های حساس هسته‌ای یا توسعه سامانه‌های انتقال سلاح هسته‌ای ایران کمک کنند

همه ۹ ردیف شبه‌تحریم فوق‌الذکر، اقتصادی تلقی می‌شود اما ادبیات و عبارات حقوقی مورد استفاده ضعیف و در قالب توصیه و عمدتا خواهان هوشیاری و با اضافه شدن شرایط کم مصداق است. موارد ردیف ۱ و ۲ هشدار و توصیه به عدم ارائه وام جدید دولت‌های خارجی به ایران است. ردیف ۵ و ۶ توقف افتتاح شعب جدید بانک‌های ایران در خارج و بانک‌های خارجی در ایران را توصیه کرده است. ردیف ۳ و ۴ و ۸ و ۹ هوشیاری در تراکنش‌های مربوط به بانک‌ها، سپاه و فعالیت‌های هسته‌ای را توصیه کرده است. استفاده از عبارت توصیه برای هوشیاری باعث شده تا مفاد مربوط به بخش اقتصادی ایران در این قطعنامه‌ها فاقد جدیت لازم باشد. ردیف ۷ بازرسی از محموله‌ها بر روی دریا با وجود این که اساساً تحریم نیست، بیش از بقیه مفاد مورد توجه برخی از محافل رسانه‌ای قرار گرفت، چرا که می‌تواند مجالی برای اقدام آمریکا جهت بازرسی و توقیف کشتی‌های ایران تلقی شود. اتفاقاً این کار نیز کمی بعد از تصویب قطعنامه آغاز شد که با واکنش و اقدام متقابل سپاه پاسداران در خلیج فارس، متوقف گردید. با توجه به یافته‌های مقاله، مدل مفهومی زیر (شکل ۱) حاصل می‌شود.

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی

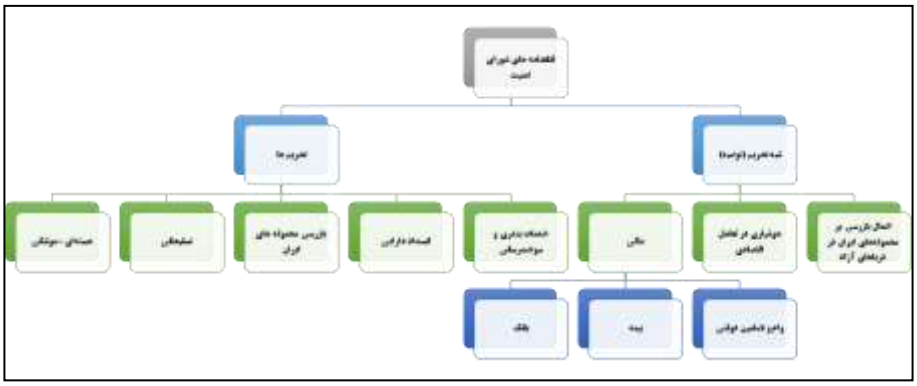

شکل ۱- مدل مفهومی تحریم‌ها و شبه‌تحریم‌های سازمان ملل علیه ایران (منبع: یافته‌های پژوهش)

٤-۲- تحریم‌های ثانویه آمریکا

تحریم‌های ثانویه ایالات متحده علیه ایران یکی از پیچیده‌ترین ابزارهای فشار اقتصادی در نظام بین‌الملل محسوب می‌شوند که به طور ویژه اشخاص، شرکت‌ها و نهادهای غیرآمریکایی را هدف قرار می‌دهند. این تحریم‌ها نخستین بار پس از تصویب «قانون تحریم‌های ایران و لیبی»[۱] در سال ۱۹۹۶ مطرح شدند؛ قانونی که به دولت آمریکا اجازه می‌داد شرکت‌های خارجیِ سرمایه‌گذار در بخش انرژی ایران را با اقدامات محدودکننده مواجه سازد. در سال‌های بعد، به ویژه پس از تصویب «قانون جامع تحریم‌ها، مسئولیت‌پذیری و عدم سرمایه‌گذاری در ایران»[۲] در سال ۲۰۱۰، دامنه تحریم‌های ثانویه به حوزه‌های بانکی، بیمه‌ای، کشتیرانی و سایر فعالیت‌های تجاری مرتبط با ایران گسترش یافت. ماهیت تحریم‌های ثانویه به گونه‌ای است که حتی اگر بازیگران خارجی در قلمرو ایالات متحده فعالیت نکنند، در صورت همکاری اقتصادی با ایران با مجازات‌هایی همچون قطع دسترسی به بازار آمریکا، ممنوعیت استفاده از نظام مالی دلاری و محدودیت در تجارت بین‌المللی مواجه می‌شوند. از این رو، اثر بازدارندگی این تحریم‌ها به دلیل اهمیت نظام مالی آمریکا در

۱. Iran and Libya Sanctions Act

۲. Comprehensive Iran Sanctions, Accountability, and Divestment Act of ۲۰۱۰

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی

اقتصاد جهانی بسیار گسترده بوده است. در جدول ۵، نمونه‌ای از تحلیل مضمون اسناد مربوط به تحریم‌های ثانویه آمریکا علیه ایران، به صورت ذیل ملاحظه می‌شود:

جدول ۵- نمونه کدگذاری و تحلیل مضمون اسناد مربوط به تحریم‌های ثانویه آمریکا (منبع: یافته‌های پژوهش)

کد اولیه	مضمون فرعی	مضمون اصلی
تحریم اشخاصی که با ایران سرمایه‌گذاری‌های مشترک در حوزه‌های مربوط به استخراج، تولید یا حمل‌ونقل اورانیوم انجام داده و منجر به: الف) انتقال اورانیوم به طور مستقیم یا غیرمستقیم از طریق کشور ثالث به ایران می‌شود. ب) دولت ایران درآمد قابل‌توجهی دریافت می‌کند. پ) ایران می‌تواند از طریق نقش عملیاتی مستقیم یا از طریق سایر روش‌ها، دانش یا تجهیزات فنی که قبلاً برای ایران در دسترس نبوده و می‌تواند به طور اساسی در توانایی ایران برای توسعه سلاح‌های هسته‌ای یا فناوری‌های مرتبط کمک کند، دریافت کند. [ISA Act section۵(b)(۲)]	۱) ممنوعیت سرمایه‌گذاری در صنعت هسته‌ای ایران ۲) ممنوعیت اقداماتی که منجر به دسترسی ایران به دانش و فناوری هسته‌ای می‌شود	تحریم صنایع نظامی و هسته‌ای
شناسایی و اعمال تحریم انسداد دارایی و معاملات مربوط به دارایی‌های مسدود شده و ممنوعیت صدور ویزا و اجازه ورود به خاک آمریکا، برای: افراد خارجی مرتبط با سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و افراد خارجی که معاملات مربوط به صادرات و واردات، ساخت یا انتقال اقلام مورد نیاز برای توسعه سلاح‌های هسته‌ای، بیولوژیکی و سلاح‌های متعارف پیشرفته مانند موشک‌های بالستیک را انجام دهند یا تسهیل کنند. [ITRSHRA Act section۳۰۱]	۱) انسداد دارایی اشخاص مرتبط با سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ۲) انسداد دارایی اشخاص دخیل در معاملات مربوط به صنایع هسته‌ای و نظامی ایران	
ممنوعیت صدور ویزا و ورود به خاک آمریکا برای شهروندان ایرانی که قصد تحصیل در علوم مرتبط با فناوری هسته‌ای را داشته باشند. [ITRSHRA Act section۵۰۱]	۱) ممنوعیت تحصیل در علوم مرتبط یا فناوری هسته‌ای برای اشخاص ایرانی	
انسداد دارایی و ممنوعیت هرگونه معامله با دارایی‌های مسدود شده دولت و حکومت ایران، موسسات مالی ایرانی و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، در قلمرو آمریکا و یا حتی برای شعبه‌های خارج از آمریکا هر موسسه تحت کنترل و مالکیت اشخاص و نهادهای آمریکایی [E.O. ۱۳۵۹۹ section۱]	۱) انسداد دارایی تمامی اموال مربوط به حکومت و دولت ایران و همچنین بانک‌های ایرانی از جمله بانک مرکزی	تحریم‌های مالی، تجاری و اقتصادی

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی

اعمال حداقل ۵ مورد از مجازات‌های ۱۲ گانه مندرج در بند (الف)٦ قانون تحریم‌های جامع ایران برای اشخاص خارجی (حقیقی و حقوقی) که برای نهادها و اشخاص ایرانی تحریم شده تحت عناوین مختلف، خدمات بیمه یا بیمه اتکایی ارائه می‌دهد. [IFCA Act section١٢٤٦(a)]	۱) ممنوعیت و اعمال مجازات‌های شدید مالی و تجاری برای اشخاص ارائه دهنده خدمات بیمه‌ای به اشخاص تحریم شده ایرانی	
اعمال حداقل ۵ مورد از مجازات‌های ۱۲ گانه مندرج در بند (الف)٦ قانون تحریم‌های جامع ایران برای اشخاص خارجی (حقیقی و حقوقی) که کالا و خدمات مورد استفاده در بخش‌های انرژی، کشتیرانی یا کشتی‌سازی ایران را به ایران بفروشد، عرضه کند یا انتقال دهد. [IFCA Act section١٢٤٤(d)(١)]	۱) ممنوعیت و اعمال مجازات‌های شدید مالی و تجاری برای اشخاص ارائه دهنده خدمات و کالا به بخش انرژی و کشتیرانی ایران	

در فرآیند کدگذاری تحریم‌های ثانویه ایالات متحده علیه ایران، مبنای اصلی طبقه‌بندی تحریم‌ها، موضوع و اهداف اعلام‌شده در متون و اسناد قانونی و اجرایی این تحریم‌ها بوده است. بر این اساس تحریم‌ها در سه دسته «تحریم‌های تجاری، مالی و اقتصادی»، «تحریم‌های نظامی و هسته‌ای» و «ترکیبی (تحریم‌هایی که شامل هر دو گروه قبلی می‌شود و ماهیت چندبخشی داشته و همزمان بیش از یک حوزه را هدف قرار می‌دهد)» طبقه‌بندی شده است. این دسته‌بندی امکان ارائه تحلیلی ساختاریافته از ماهیت و گستره تحریم‌ها را فراهم می‌سازد و چارچوبی روشن برای بررسی تطبیقی در بخش‌های بعدی مقاله ارائه می‌دهد. در جدول ۶، این تحریم‌ها احصاء گردیده است.

جدول ٦- تحریم‌های ثانویه آمریکا علیه ایران (منبع: یافته‌های پژوهش)

ردیف	نوع تحریم	قانون	موضوع و مفاد تحریم
۱	تحریم‌های مالی، تجاری و اقتصادی	قانون تحریم‌های ایران[۱]	تحریم‌های مالی و تجاری و ممنوعیت ورود به آمریکا علیه اشخاص فعال در خریدوفروش، حمل‌ونقل و انتقال نفت خام و فرآورده‌های نفتی ایران، ارائه خدمات و فناوری مرتبط یا سرمایه‌گذاری در منابع نفتی و پتروشیمی ایران [sec٥(a)and٦]

۱. Iran Sanctions Act

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی

۲		دستور اجرایی ۱۳۵۷٤	ممنوعیت وام و اعتبار از مؤسسات مالی آمریکایی، معاملات ارزی و انتقال اعتبارات و پرداخت‌ها، انسداد دارایی‌های تحت صلاحیت آمریکا و محدودیت یا ممنوعیت واردات از اشخاص مشمول قانون تحریم‌های ایران (ایسا) [sec۱]
۳		قانون مجوز دفاع ملی برای سال مالی ۲۰۱۲[۱]	انسداد دارایی مؤسسات مالی ایران در قلمرو آمریکا و ممنوعیت معاملات مرتبط با این دارایی‌ها [sec۱۲٤٥(c)] ممنوعیت افتتاح یا محدودیت شدید نگهداری حساب‌های کارگزاری و قابل پرداخت (PTA) برای مؤسسات مالی خارجیِ انجام‌دهنده یا تسهیل‌کننده تراکنش‌های قابل‌توجه با بانک مرکزی ایران یا مؤسسات مالی ایرانیِ تعیین‌شده توسط خزانه‌داری؛ همچنین برای بانک‌های مرکزی خارجی در ارتباط با تراکنش‌های خریدوفروش نفت یا فرآورده‌های نفتی به ایران یا از آن [sec۱۲٤٥(d)]
٤		دستور اجرایی ۱۳۵۹۰	تحریم‌های مالی، بانکی، تجاری و انسداد دارایی علیه تأمین‌کنندگان کالا، خدمات یا فناوری برای توسعه منابع نفتی و صنایع پتروشیمی ایران [sec۱،۲,and۳]
٥		دستور اجرایی ۱۳۵۹۹	انسداد دارایی دولت ایران، از جمله بانک مرکزی، تمامی مؤسسات مالی ایرانی و اشخاص اقدام‌کننده از طرف یا به نمایندگی از آن‌ها [sec۱]
٦		دستور اجرایی ۱۳٦۰۸	ممنوعیت ورود به آمریکا و معاملات مستقیم یا غیرمستقیم مرتبط با کالا، خدمات یا فناوری به مقصد آمریکا یا با اشخاص آمریکایی در سراسر جهان، علیه اشخاص و نهادهای خارجیِ ناقض تحریم‌های ایران یا تسهیل‌کننده دور زدن آن‌ها [sec۱and٤]
۷		دستور اجرایی ۱۳٦۲۲	ممنوعیت افتتاح یا محدودیت شدید نگهداری حساب‌های کارگزاری و قابل پرداخت برای مؤسسات مالی خارجیِ انجام‌دهنده یا تسهیل‌کننده معاملات مالی با شرکت ملی نفت و نفتیران یا خرید نفت خام، فرآورده‌های نفتی و محصولات پتروشیمی از ایران [sec۱] تحریم‌های مالی و تجاری علیه اشخاص مشارکت‌کننده در معاملات قابل‌توجه خرید یا تحصیل نفت، فرآورده‌های نفتی یا محصولات پتروشیمی از ایران [sec۲،۳and٤] انسداد دارایی و ممنوعیت معاملات مرتبط با آن علیه اشخاص حامی شرکت ملی نفت، نیکو و بانک مرکزی ایران از طریق تأمین یا تسهیل دسترسی به اسکناس دلار و فلزات گرانبها یا ارائه حمایت مالی، مادی، فناورانه، کالا یا خدمات [sec٥]

۱. National Defense Authorization Act for Fiscal Year ۲۰۱۲

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی

۸		قانون کاهش تهدید ایران و حقوق بشر سوریه[۱]	تحریم‌های مالی و تجاری علیه ارائه‌دهندگان خدمات بیمه، بیمه اتکایی یا بیمه مجدد به شرکت ملی نفت، شرکت ملی نفتکش ایران یا نهادهای جانشین آن‌ها [sec۲۱۲(a)] تحریم‌های مالی و تجاری علیه خریداران بدهی‌های حاکمیتی دولت ایران و نهادهای زیرمجموعه یا تسهیل‌کنندگان انتشار آن‌ها [sec۲۱۳(a)] تحریم اشخاص فراهم‌کننده یا تسهیل‌کننده دسترسی مستقیم یا غیرمستقیم بانک مرکزی ایران و نهادها و مؤسسات مالی مرتبط به خدمات پیام‌رسان مالی تخصصی [sec۲۲۰(c)(۱)]
۹		دستور اجرایی ۱۳۶۲۸	تحریم‌های مالی و تجاری علیه تأمین‌کنندگان کالا، خدمات، فناوری یا پشتیبانیِ مؤثر در حفظ یا گسترش قابل‌توجه تولید فرآورده‌های نفتی تصفیه‌شده ایران، از جمله ساخت، نوسازی یا تعمیر پالایشگاه‌ها و اشخاص افزایش‌دهنده توان واردات این فرآورده‌ها [sec۵،۶and۷]
۱۰		قانون مقررات معاملات ایران[۲]	لغو مجوز چرخه‌ی دلار برای ایران (U-turn)
۱۱		قانون آزادی ایران و مقابله با اشاعه[۳]	انسداد دارایی نهادهای بخش انرژی و کشتیرانی ایران، از جمله شرکت ملی نفت، شرکت ملی نفتکش، کشتیرانی جمهوری اسلامی و نهادهای وابسته و اشخاص تأمین‌کننده کالا، خدمات یا فناوری برای آن‌ها [sec۱۲۴۴(c)(۱)] تحریم‌های مالی و تجاری علیه فروشندگان، عرضه‌کنندگان یا انتقال‌دهندگان کالا و خدمات به ایران برای استفاده در بخش‌های انرژی، کشتیرانی یا کشتی‌سازی [sec۱۲۴۴(d)(۱)] ممنوعیت افتتاح یا محدودیت شدید نگهداری حساب‌های کارگزاری و قابل پرداخت برای مؤسسات مالی خارجیِ انجام‌دهنده یا تسهیل‌کننده تراکنش‌های فروش و انتقال کالا و خدمات مرتبط با بخش‌های انرژی، کشتیرانی و کشتی‌سازی ایران [sec۱۲۴۴(d)(۲)] تحریم مؤسسات مالی خارجیِ انجام‌دهنده یا تسهیل‌کننده تراکنش‌های خرید، فروش، انتقال یا عرضه گاز طبیعی از ایران یا به ایران [sec۱۲۴۴(h)(۲)]
۱۲		دستور اجرایی ۱۳۶۴۵	انسداد دارایی و محدودیت دسترسی به حساب‌های کارگزاری و قابل پرداخت در آمریکا علیه مؤسسات مالی خارجیِ مشارکت‌کننده در معاملات مهم خریدوفروش ریال یا نگهداری حساب‌های ریالی خارج از ایران [sec۱]

۱. Iran Threat Reduction and Syria Human Rights Act of ۲۰۱۲

۲. Iran Transactions and Sanctions Regulations

۳. Iran Freedom and Counter-Proliferation Act

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی

			انسداد دارایی و ممنوعیت حساب‌های کارگزاری در آمریکا علیه مؤسسات مالی خارجیِ انجام‌دهنده معاملات مهم برای اشخاص ایرانیِ فهرست SDN یا فروش و انتقال کالا و خدمات به بخش خودروسازی ایران [sec۳] تحریم‌های مالی و تجاری و ممنوعیت ورود به آمریکا علیه اشخاص مشارکت‌کننده در فروش، تأمین یا انتقال کالا و خدمات مهم برای بخش خودروسازی ایران [sec۵,۶and۱۱]
۱۳	تحریم‌های فناوری هسته‌ای و صنایع نظامی	قانون جامع تحریم‌های ایران	تحریم‌های مالی، تجاری و ورود به آمریکا علیه اشخاص حقیقی و حقوقیِ کمک‌کننده به توان تسلیحاتی متعارف پیشرفته، شیمیایی، بیولوژیکی یا هسته‌ای ایران؛ همچنین مشارکت‌کنندگان در سرمایه‌گذاری‌های مشترک اورانیومی که موجب انتقال اورانیوم به ایران، درآمد قابل‌توجه دولت یا دسترسی به دانش و تجهیزات جدیدِ مؤثر در توسعه تسلیحات هسته‌ای شود [sec۵(b)and۶]
۱۴		قانون عدم اشاعه هسته‌ای ایران[۱]	منع صادرات تسلیحات و اقلام دوکاربردی به اشخاص خارجیِ انتقال‌دهنده کالا، خدمات یا فناوری مرتبط با برنامه‌های هسته‌ای، موشکی، شیمیایی یا بیولوژیکی به ایران و ممنوعیت واردات محصولات آن‌ها به آمریکا [sec۲]
۱۵		قانون کاهش تهدید ایران و حقوق بشر سوریه	تحریم انسداد دارایی و ممنوعیت هر گونه معاملات مربوط به دارایی‌های مسدود شده برای اشخاصی که با تأمین کشتی با فروش یا اجاره یا ارائه خدمات کشتیرانی مثل بیمه برای حمل برخی کالاهای مرتبط با اشاعه یا فعالیت‌های تروریستی به ایران [sec۲۱۱] ممنوعیت صدور ویزا و ورود به آمریکا برای مقامات ارشد دولت ایران، از جمله سپاه، وزارت اطلاعات و بسیج، مرتبط با فعالیت‌های هسته‌ای، موشکی و اشاعه [sec۲۲۱] تحریم‌های مالی و تجاری علیه اشخاص حامی سپاه یا مقامات، عوامل و وابستگان آن با دارایی‌های مسدودشده، انجام‌دهندگان معاملات مهم با سپاه و اشخاص مزبور و مشارکت‌کنندگان در معاملات با اشخاص مشمول تحریم‌های مالی قطعنامه‌های ۱۷۳۷، ۱۷۴۷، ۱۸۰۳ و ۱۹۲۹ یا مرتبط با آنان [sec۳۰۲] تحریم اشخاص حقیقی و حقوقی که به‌طور آگاهانه و اساسی با اشخاص وابسته به سپاه پاسداران یا افراد و نهادهای تحت تحریم قطعنامه‌های شورای امنیت همکاری کرده و یا معامله کرده‌اند [sec۳۰۳] ممنوعیت صدور ویزا و ورود به خاک آمریکا برای شهروندان ایرانی که قصد تحصیل در علوم مرتبط با فناوری هسته‌ای را داشته باشند [sec۵۰۱]

۱. Iran NonproHferation Act of ۲۰۰۰

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی

۱۶		قانون مقابله با دشمنان آمریکا از طریق تحریم‌ها[۱]	انسداد دارایی و ممنوعیت ورود به آمریکا علیه مشارکت‌کنندگان در برنامه موشکی ایران یا توسعه و به‌کارگیری سامانه‌های حامل سلاح‌های کشتار جمعی، جانشینان و اشخاص وابسته یا تحت مالکیت و کنترل آنان، تشکیل‌دهندگان نهاد برای دور زدن تحریم‌ها و ارائه‌دهندگان حمایت مالی، مادی، فناورانه یا خدماتی مرتبط [sec۱۰۴(b)and(c)] انسداد دارایی و ممنوعیت معاملات مالی علیه سپاه پاسداران و اشخاص خارجیِ مقام، نماینده یا وابسته به آن [sec۱۰۵(b)and(c)] انسداد دارایی و ممنوعیت ورود به آمریکا علیه تأمین‌کنندگان، فروشندگان یا انتقال‌دهندگان مستقیم یا غیرمستقیم تسلیحات متعارف سنگین به ایران و ارائه‌دهندگان خدمات فنی، مالی یا آموزشی برای تولید، نگهداری یا استفاده از آن‌ها [sec۱۰۷(a)and(b)]
۱۷		دستور اجرایی ۱۳۹۴۹	انسداد دارایی علیه تأمین‌کنندگان یا انتقال‌دهندگان سلاح و تجهیزات مرتبط به ایران و ارائه‌دهندگان خدمات پشتیبان؛ فعالان اشاعه تسلیحات و اقلام نظامی برای دولت ایران یا شبه‌نظامیان وابسته و حامیان یا اشخاص اقدام‌کننده از جانب تحریم‌شدگان [sec۱]
۱۸		قانون مبارزه و مقابله با صادرات گسترده موشکی ایران[۲]	انسداد دارایی و ممنوعیت ورود به آمریکا علیه اشخاص مشارکت‌کننده در توسعه، انتقال، صادرات یا همکاری مشترک موشکی و پهپادی با دولت ایران یا نهادهای همسو و تأمین‌کنندگان کالا، فناوری یا حمایت مالی و فنی مرتبط [sec۵(a)and(b)]
۱۹	ترکیبی	قانون جامع تحریم‌ها، مسئولیت‌پذیری و عدم سرمایه‌گذاری در ایران	ایجاد زیرساخت حقوقی تحریم بانک مرکزی و مؤسسات مالی خارجی و آمریکاییِ کمک‌کننده به دولت ایران، بانک مرکزی و سپاه از طریق ارائه خدمات، نگهداری حساب یا تسهیل تراکنش‌ها و خدمات مالی قابل‌توجه مرتبط با طرف‌های ایرانی [sec۱۰۴(b),(c),(d)andA]
۲۰		قانون کاهش تهدید ایران و حقوق بشر سوریه	شناسایی، انسداد دارایی‌های تحت صلاحیت آمریکا و ممنوعیت ویزا و ورود مقامات، عوامل و وابستگان سپاه؛ با اولویت بررسی مشارکت‌کنندگان در معاملات مالی کلان، برنامه‌های تسلیحاتی و موشکی، معاملات انرژی و فناوری‌های حساس با ایران [sec۳۰۱]

۱. Countering America's Adversaries Through Sanctions Act

۲. Fight and Combat Rampant Iranian Missile Exports Act

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی

			اعمال مجازات مدنی مقرر در بخش ۲۰٦(b) قانون اختیارات اقتصادی در شرایط اضطراری بین‌المللی علیه نهادهای آمریکایی که اشخاص یا شرکت‌های تابعه خارجی آن‌ها با اشخاص و نهادهای مرتبط با دولت ایران معامله کنند یا آن را تسهیل کنند [sec۲۱۸]
۲۱		قانون آزادی ایران و مقابله با اشاعه	تحریم‌های مالی و اقتصادی علیه تأمین‌کنندگان و انتقال‌دهندگان مواد و اقلام کاربردی در کشتیرانی، کشتی‌سازی، انرژی، بخش هسته‌ای و نظامی ایران؛ همچنین ممنوعیت افتتاح یا محدودیت شدید نگهداری حساب‌های کارگزاری و قابل پرداخت برای مؤسسات مالی خارجیِ انجام‌دهنده تراکنش‌های مرتبط [sec۱۲٤٥(a)and(c)] تحریم‌های مالی و اقتصادی علیه ارائه‌دهندگان خدمات بیمه یا بیمه اتکایی به اشخاص و نهادهای ایرانیِ تحریم‌شده [sec۱۲٤٦(a)] ممنوعیت افتتاح یا محدودیت شدید نگهداری حساب‌های کارگزاری و قابل پرداخت برای مؤسسات مالی خارجیِ انجام‌دهنده یا تسهیل‌کننده تراکنش مالی مهم برای اشخاص ایرانیِ فهرست SDN [sec۱۲٤۷(a)]
۲۲		دستور اجرایی ۱۳٦٤٥	انسداد دارایی و ممنوعیت ورود به آمریکا علیه ارائه‌دهندگان حمایت مؤثر مالی، مادی، فناورانه یا خدماتی به اشخاص ایرانی یا سایر افرادِ فهرست SDN [sec۲and۱۱] تحریم‌های مالی و اقتصادی علیه ارائه‌دهندگان بیمه یا بیمه اتکایی به اشخاص و نهادهای ایرانیِ تحریم‌شده و تأمین‌کنندگان یا انتقال‌دهندگان مواد و اقلام کاربردی در کشتیرانی، کشتی‌سازی، انرژی، بخش هسته‌ای و نظامی ایران [sec۷]

٤-۳- مقایسه تحریم‌های مکانیزم ماشه با تحریم‌های ثانویه آمریکا علیه ایران

اقتصاد ایران در حال حاضر هدف تحریم‌های حداکثری یک‌جانبه ثانویه آمریکاست که دامنه بسیار بزرگی از فعالیت‌های اقتصادی ایران با کشورهای خارجی را به ظاهر متوقف کرده است. بنابراین در شرایط خروج آمریکا از برجام و رسیدن تحریم‌های ثانویه آمریکا به نقطه حداکثری، مکانیزم ماشه نمی‌تواند تحریم جدیدی بر اقتصاد ایران فعال کند. تحریم‌های ثانویه آمریکا برخلاف تحریم‌های اولیه که مستقیماً متوجه اشخاص و نهادهای ایرانی است، علیه شرکت‌ها، بانک‌ها و افراد خارجی اعمال می‌شود که با اشخاص یا نهادهای ایرانی تحت تحریم همکاری یا معامله اقتصادی دارند (Katzman, ۲۰۲۱: ۲). با این روش آمریکا تلاش می‌کند با اعمال فشار بر بازیگران بین‌المللی، شبکه تعاملات اقتصادی ایران را تا حد ممکن محدود سازد و دسترسی ایران به بازارهای مالی و تجاری جهانی را مسدود کند. ضمانت اجرای مهم تحریم‌های ثانویه در جهان،

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی

تسلط آمریکا بر نظام مالی بین‌المللی است. دلار آمریکا نقش اصلی در تجارت جهانی و نقل و انتقالات مالی دارد و شبکه سوئیفت نیز به عنوان سیستم ارتباطات مالی بین‌بانکی، ستون فقرات تراکنش‌های بین‌المللی است. آمریکا با تهدید به قطع دسترسی بانک‌ها و شرکت‌های خارجی به این سیستم‌ها، موجب می‌شود این نهادها از تعامل با ایران خودداری کنند تا از تحریم‌های آمریکا در امان باشند. قطع دسترسی بانک مرکزی ایران و بانک‌های مرتبط به این شبکه‌ها نمونه بارزی از این سیاست است که اثرات عمیقی بر اقتصاد ایران گذاشته است. گرچه مبنای حقوقی تحریم‌های شورای امنیت (ماشه) متفاوت از تحریم‌های یک‌جانبه ثانویه آمریکاست اما در عمل به دلیل ضمانت اجرای بالاتر تحریم‌های آمریکا نظیر قطع دسترسی به دلار، مسدود سازی دلار و جریمه میلیاردها دلار بر متخلفین از تحریم‌ها، اتفاقاً تبعیت فعالان اقتصادی در اکثر کشورها (به جز دشمنان آمریکا نظیر چین و روسیه) از تحریم‌های ثانوی آمریکا بیشتر از تحریم‌های شورای امنیت است.

جدول ۷- مقایسه تحریم‌های یک‌جانبه ثانویه آمریکا علیه ایران و تحریم‌های بازگشتی مکانیزم ماشه (منبع: یافته‌های پژوهش)

ردیف	تحریم‌های شورای امنیت سازمان ملل	تحریم ثانویه آمریکا	تطابق یا شدت بیشتر در تحریم‌های آمریکا
۱	تحریم فروش کالا، تجهیزات و فناوری و خدمات و هر گونه سرمایه‌گذاری در خصوص هسته‌ای و موشک بالستیک	بله	✓ شدیدتر (دامنه گسترده‌تر، شامل فناوری دوگانه و اشخاص ثالث و شامل سرمایه‌گذاری‌های غیرهسته‌ای هم می‌شود)
۲	تحریم خدمات بندری و سوخت‌رسانی و سایر خدمات به کشتی‌های ایرانی مظنون به حمل اقلام هسته‌ای	بله	✓ بسیار شدیدتر (خود شرکت کشتیرانی ایران هدف تحریم ثانویه آمریکاست و هر گونه ارتباطی با آن موجب انسداد دارایی ناقضان تحریم می‌شود)
۳	تحریم انسداد دارایی‌های اشخاص و نهادهای مشخص‌شده در فهرست ضمائم (۱۱۱ شخص حقیقی و حقوقی تحریم‌شده در قطعنامه‌ها).	بله	✓ شدیدتر (تعداد تحریم‌شدگان بسیار بیشتر، با جریمه قوی‌تر برای اشخاص ثالث)
۴	لزوم احتیاط در جلوگیری از تامین مالی اشاعه هسته‌ای از طریق ارتباطات بانکی با بانک‌های ایرانی	بله	✓ بسیار شدیدتر (تحریم ثانویه و انسداد دارایی تمامی بانک‌ها و بانک مرکزی و قطع

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی

			کامل دسترسی اکثر بانک‌های ایرانی از سوئیفت)
۵	تحریم خدمات بیمه و بیمه اتکایی به اشخاص حقیقی و حقوقی مرتبط با هسته‌ای و موشک بالستیک	بله	✓ شدیدتر (تحریم انسداد دارایی خدمات بیمه به تجارت هسته‌ای و غیر هسته‌ای ایران، تحریم ثانویه شرکت‌های بیمه بین‌المللی همکاری‌کننده با ایران)

همان‌طور که در جدول ۷ مشاهده می‌شود، تقریباً همه موارد تحریمی شورای امنیت، در چارچوب تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا با شدت بیشتر یا گستره وسیع‌تری اعمال شده‌اند. ایالات متحده با ابزار تحریم‌های ثانویه، عملاً کشورها و شرکت‌های خارجی را نیز مجبور به تبعیت از این سیاست‌ها می‌کند. تعداد اشخاص تحریمی (اعم از حقیقی و حقوقی و وسائل نقلیه) در تمامی قطعنامه‌های سازمان ملل به ۲۰۰ مورد نمی‌رسد در حالی که بیش از ۱۵۰۰ شخص تحت تحریم آمریکا قرار دارند.

٤-٤- پیامدهای مکانیزم ماشه

مهمترین نهادهای اقتصادی کشور که با بازگشت تحریم‌های سازمان ملل در همه کشورهای خارجی دچار انسداد دارایی می‌شود، بانک سپه و شرکت کشتیرانی است. البته به دلیل بازگشت تحریم‌های ثانویه آمریکا از سال ۱۳۹۷، اکثر نهادها و بازیگران اقتصادی، مسیر توسعه فعالیت‌ها را از طریق شرکت‌های پوششی و نیابتی را درپیش گرفته‌اند و برآورد می‌شود تحریم‌های شورای امنیت از این جهت هیچ اثر جدیدی نداشته باشد. همان‌طور که گفته شد، تحریم‌های اقتصادی قطعنامه‌های سازمان ملل اندک است و بسیار کمتر از تحریم‌های فعال ثانویه کنونی است و از این جهت تغییری را رقم نمی زند. اما با توجه به سلطه چندین ساله دلار تلگرامی و مرجعیت آن به عنوان نرخ ارز آزاد در کشور و با توجه به نوسانات چند ماهه اخیر این نرخ متناسب با اخبار مذاکرات و تهدیدهای ترامپ، کاملا محتمل است که با چکانده شدن مکانیزم ماشه و پمپاژ اخبار نگرانی و ضعف در رسانه‌های مجازی کشور، نرخ ارز آزاد از طریق کانال‌های مرجع تلگرامی صعودی شود. در تحریم‌های سازمان ملل، صادرات نفت و محصولات پتروشیمی لحاظ نشده است و بر خلاف تحریم‌های ثانویه آمریکا بخش انرژی و بخش ارزآور اقتصاد ایران نظیر شرکت‌های فولادی و فلزی را شامل نمی‌شود.

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی

بازگشت قطعنامه‌ها البته بر ایجاد ادراک و احساس انزوای دیپلماتیک و کاهش نقش در مذاکرات منطقه‌ای اثر دارد و میزان آن بستگی به کنشگری فعال ایران در پیمان‌های منطقه‌ای نظیر بریکس، اکو و شانگهای دارد. همچنین در موارد تحریم شده، روابط ایران محتمل است با روسیه و چین نیز متاثر شود. البته اولا به دلیل اینکه بخش اندکی از اقتصاد در قطعنامه‌ها تحریم شده و ثانیا درگیری بزرگی بین چین و روسیه با آمریکا و غرب وجود دارد، امکان بهره‌برداری برای ایران از طریق فعال‌سازی پیمان‌های راهبردی با این دو کشور وجود دارد. در خصوص روسیه به دلیل تحریم‌های ثانویه گسترده آمریکا، این زمینه بیشتر است.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

۱. مکانیزم ماشه با تبدیل برجام از یک توافق داوطلبانه به یک تعهد حقوقی با ضمانت اجرای قوی، معماری امنیتی منحصربه‌فردی برای آمریکا و متحدان غربی‌اش ایجاد کرده است. تجربه سال‌های گذشته نشان داد حتی بدون فعال‌سازی رسمی، صرف تهدید به استفاده از این مکانیزم، اثرات بازدارندگی قابل‌توجهی بر تصمیم‌گیری‌های راهبردی ایران داشته است.

۲. ساختار مکانیزم ماشه برای حل اختلاف طرفین نیست، چرا که شکایت ایران از نقض تعهدات طرف مقابل هم منجر به فعالسازی مکانیزم ماشه می‌شود. بر خلاف اظهارات مسئولان وقت وزارت خارجه ایران، مکانیزم ماشه سازمان ملل در توافق هسته‌ای ایران یک ساختار برای احقاق حق طرفین نیست، این ساختار صرفاً برای اعمال فشار بر ایران و تعلیق موقت تحریم‌ها طراحی شده است.

۳. متاسفانه برخی تحریم‌های اقتصادی آمریکا و اروپا به بهانه عدم درج عبارت هسته‌ای در متن آن و علی‌رغم ارتباط مستقیم با موضوع هسته‌ای (نظیر تحریم‌های موشکی)، غیرهسته‌ای تلقی شد و در برجام لحاظ نشد. اما تحریم‌های قطعنامه‌های سازمان ملل که اساساً با ارجاع پرونده هسته‌ای ایران از آژانس حکام به جریان افتاد و باید در برجام به طور کامل لغو می‌شد نیز با درج مکانیزم ماشه به صورت تعلیق باقی ماند! ابقای زیرساخت تحریم‌های سازمان ملل در برجام با کوتاهی از

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی

«خطوط قرمز رهبری»[1] مبنی بر لزوم لغو یکباره تحریم‌ها نه توقف تدریجی واقع گردید (دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله العظمی خامنه‌ای، ۱۳۹۴). تجربه برجام نشان داد که رفع تحریم‌ها به سبک تدریجی-تعلیقی و حفظ بسیاری دیگر از تحریم‌ها، عملا هیچ گشایش اقتصادی برای ایران دربرنداشت.

۴. بعد از خروج آمریکا از برجام، علی‌رغم حفظ تعلیق تحریم‌های قطعنامه‌ها، به دلیل فعال شدن تحریم‌های ثانویه آمریکا، عملا تمامی مسیرهای تجاری و مالی ایران در تجارت خارجی متوقف گردید. این خود گواه بر این است که عمده مشکل اقتصادی به تحریم‌های ثانویه آمریکا برمی‌گردد. تحریم‌های ثانویه آمریکا دارای مکانیزم کشف نقض و ضمانت اجرای بسیار قوی کیفری و مالی است که در مقایسه با تحریم‌های شورای امنیت، اثر بسیار بالاتری بر کشورهای ثالث دارد.

۵. در بین ۶ قطعنامه سازمان ملل، ۴ مورد ۱۷۳۷، ۱۷۴۷، ۱۸۰۳ و ۱۹۲۹ حاوی تحریم‌های اقتصادی است. با این وجود تقریباً اکثر قاطع تحریم‌های مندرج در این قطعنامه‌ها حول فعالیت‌های هسته‌ای، موشکی و نظامی است و تنها نهاد اقتصادی حائز اهمیت در این قطعنامه‌ها، بانک سپه است که در فهرست توقیف دارایی قطعنامه ۱۷۴۷ قرار دارد. سپاه پاسداران و شرکت کشتیرانی در فهرست توقیف دارایی این قطعنامه ها نیست و صرفاً برخی اقمار آن نظیر قرب نوح در فهرست توقیف دارایی قرار دارند. البته با توجه به قرار گرفتن نام برخی نهادهای وابسته به سپاه پاسداران در تحریم موضوع قطعنامه‌ها، امکان افزایش نام اشخاص وابسته به سپاه از طریق کمیته تحریم ذیل آن (در صورت همراهی چین و روسیه با آمریکا) وجود دارد.

۶. بخشی از تحریم‌های اقتصادی قطعنامه‌ها نظیر بازرسی از محموله‌های ایران، غیرالزام‌آور و به صورت توصیه‌ای است. گرچه در قطعنامه ها مشخصاً فروش نفت ایران تحریم نشده است، اما فضای روانی قطعنامه‌ها شاید باعث شود تا همکاری اقتصادی چین با ایران تحت تاثیر قرار گیرد. البته تشدید بی‌سابقه منازعات راهبردی بین روسیه و چین با آمریکا، فرصت‌های بی‌بدیلی برای

---

۱. مطرح شده در بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار مسئولان نظام سال ۱۳۹۴

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی

ایران فراهم کرده است. به عنوان مثال، ترامپ در راستای فشار حداکثری تلاش زیادی بر تحریم و ضربه به شبکه‌های چینی همکار با ایران کرد، اما در عمل فقط چند ماه این اقدامات بر کاهش درآمدهای نفتی ایران اثر گذاشت. این واقعیت نشان می‌دهد مهمترین عامل در پیامدهای تحریم، اراده کشورهای طرف تجارت با ایران است.

۷. نسبت تحریم‌های اقتصادی به کل تحریم‌های مندرج در قطعنامه‌ها، کمتر از یک سوم است و تمامی آن اکنون در تحریم‌های ثانویه آمریکا علیه ایران وجود دارد. همچنین تعداد اشخاص تحریمی (اعم از حقیقی و حقوقی و وسائل نقلیه) در تمامی قطعنامه ها به ۲۰۰ مورد نمی‌رسد، درحالی‌که بیش از ۱۵۰۰ شخص تحت تحریم آمریکا قرار دارند.

۸. استفاده از مکانیزم ماشه بیش از آنکه اثر اقتصادی داشته باشد، از طریق اثر روانی و انتظارات موجب افزایش نرخ ارز و نگرانی در جامعه می‌شود و افزایش نرخ ارز آزاد به سرعت موجب تورم و نارضایتی می‌گردد. به این خاطر رژیم صهیونیستی با اعمال فشار و لابی اطلاعاتی بر دبیرکل آژانس انرژی اتمی و کشورهای اروپایی فرانسه و انگلیس و آلمان تلاش می‌کند تا مکانیزم ماشه را رقم بزنند. در مجموع می‌توان گفت بر خلاف تصور عامیانه، تحریم‌های مندرج در قطعنامه‌های سازمان ملل موضوع برجام، بسیار کم‌ارزش‌تر و حداکثر ده درصد تحریم‌های ثانویه فعلی ایران است و جز اثر روانی، تاثیر اقتصادی بر ایران نخواهد داشت.

پیشنهادها

۱. بسته عملیات روانی برای آرام‌سازی اذهان در خصوص مکانیزم ماشه و تبیین فقدان تحریم جدید در آن تهیه و اجرایی شود.

۲. ساختار ستاد تدابیر ویژه اقتصادی به عنوان ساختار فرماندهی فراقانونی برای مقابله با تحریم‌ها، مشابه سال‌های ۱۳۸۶ تا ۱۴۰۰ احیا و فعال شود.

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی

فهرست منابع

دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله العظمی خامنه‌ای، (۱۳۹۶/۰۴/۰۲)، مهمترین خطوط قرمز مذاکرات هسته‌ای، قابلیت دسترسی درآدرس اینترنتی: https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۳۰۰۶۲

موسوی فر، سید حسین؛ رشیدی، مهناز و اقبالی، کیوان، (۱۴۰۰)، امکان‌سنجی اعمال مکانیسم ماشه برجام توسط آمریکا ازمنظر حقوق بین‌الملل، فصلنامه آفاق امنیت، ۱۴(۵۱)، ۲۰۳-۲۲۰.

Alcaro, R. (۲۰۲۱). Europe's defence of the Iran nuclear deal: Less than a success, more than a failure. The International Spectator, ۵۶(۱), ۵۵–۷۲. https://doi.org/۱۰,۱۰۸۰/۰۳۹۳۲۷۲۹,۲۰۲۱,۱۸۷۶۸۶۱

Alcaro, R. (۲۰۲۵). The tragic irony of the E۳'s snapback move on Iran. IAI Commentaries, ۲۵(۵۱). Istituto Affari Internazionali. https://www.iai.it/en/pubblicazioni/tragic-irony-e۳s-snapback-move-iran

Braun, V., & Clarke, V. (۲۰۰۶). Using thematic analysis in psychology. Qualitative Research in Psychology, ۳(۲), ۷۷–۱۰۱. https://doi.org/۱۰,۱۱۹۱/۱۴۷۸۰۸۸۷۰۶qp۰۶۳oa

Early, B. R. (۲۰۱۵). Busted Sanctions: Explaining Why Economic Sanctions Fail. Stanford University Press.

Fiedler, R. (۲۰۲۳). The Policy of Maximum Pressure on Iran. US Policy Objectives and Effects. Przegląd Strategiczny, ۱۵, ۲۸۳–۲۹۷. https://doi.org/۱۰,۱۴۷۴۶/ps.۲۰۲۲,۱,۱۷

House of Lords Select Committee on Economic Affairs. (۲۰۰۷). The impact of economic sanctions: ۲nd report of session ۲۰۰۶–۰۷ (Vol. II: Evidence, HL Paper ۹۶-II, evidence on p. ۴۴). London: The Stationery Office Authority

Hufbauer, G. C., Schott, J. J., Elliott, K. A., & Oegg, B. (۲۰۰۷). Economic Sanctions Reconsidered (۳rd ed.). Washington, DC: Peterson Institute for International Economics

International Atomic Energy Agency. (۲۰۲۵, May ۳۱). NPT safeguards agreement with the Islamic Republic of Iran (GOV/۲۰۲۵/۲۵). IAEA. https://www.iaea.org/sites/default/files/۲۵/۰۶/gov۲۰۲۵-۲۵.pdf

Jovan, C. V. (۲۰۲۰). The united states unilateral withdrawal from the restrictions of iran's nuclear program in jcpoa ۲۰۱۵ under international law. ۴(۲), ۲۴۷–۲۶۴. https://doi.org/۱۰,۲۳۹۲۰/PJIL.V۴I۲,۴۱۴

Katzman, K. (۲۰۲۱). Iran Sanctions. Congressional Research Service, Report No. RS۲۰۸۷۱.

Mallard, G. (۲۰۱۸). Lessons from the Joint Comprehensive Plan of Action for the Middle East WMD Free Zone Initiative. Journal of Strategic Studies, ۴۱(۱–۲), ۱۲۵–۱۴۹. https://doi.org/۱۰,۱۰۸۰/۰۱۴۰۲۳۹۰,۲۰۱۷,۱۳۷۹۳۳۵

Mousavifar, S. H., Rashidi, M., Eghbali, K. (۲۰۲۱). Legal analysis of the initiation of the snapback in JCPOA by the United States from the perspective of international law. Security Horizons, ۱۴(۵۱), ۲۰۳–۲۲۰. [**In Persian**]

Office for the Preservation and Publication of the Works of Ayatollah Khamenei. (۲۰۱۵, June ۲۳). The most important red lines in the nuclear negotiations. Khamenei.ir. https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۳۰۰۶۲ [**In Persian**]

Rinder, M. (۲۰۲۵). The ۲۰۲۵ case for an Iran nuclear deal. Santa Clara Journal of International Law, ۲۳(۱), ۶۸–۹۵. Santa Clara University School of Law

United Nations Security Council. (۲۰۱۵). Resolution ۲۲۳۱ on Iran nuclear issue. https://undocs.org/S/RES/۲۲۳۱(۲۰۱۵)

نسخه غیررسمی
قبل از انتشار نهایی